

Конституційне право

УДК 342.4(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13950063>

**Питання конституційної реформи та її вплив на демократію в
Україні**

Цимбал Олександр Валентинович

аспірант, кафедра права, Приватний вищий навчальний заклад «Європейський
Університет», м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0006-5968-9588>

Сафронова Ганна Володимирівна

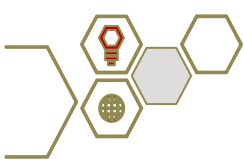
старший викладач кафедри державно-правових дисциплін та безпеки
життєдіяльності, факультет №2, Криворізький науково-навчальний інститут,
Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна,
<https://orcid.org/0009-0008-1319-5392>

Дацюк Тетяна Кузьмівна

доцент кафедри державно-правових дисциплін та безпеки життєдіяльності,
факультет №2, Криворізький науково-навчальний інститут, Донецький
державний університет внутрішніх справ, м. Кривий Ріг, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-1708-076X>

Прийнято: 26.09.2024 | Опубліковано: 18.10.2024

Анотація. Конституційна реформа залишається центральним питанням для України, особливо в умовах сучасних викликів, пов'язаних із війною та потребою реформування державних інституцій. Посилення демократичних

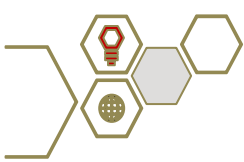
процесів, забезпечення правопорядку та балансування гілок влади є критично важливими для забезпечення політичної стабільності та ефективного управління країною. В умовах євроінтеграції України вдосконалення правової системи та закріплення демократичних цінностей є ключовими елементами адаптації до європейських стандартів та протидії зовнішнім загрозам.

Метою дослідження є комплексний аналіз конституційної реформи в Україні з моменту здобуття незалежності до сьогодення.

Дослідження ґрунтується на використанні методу порівняльного аналізу для вивчення різних етапів конституційних реформ, а також методу правового аналізу для оцінювання впливу конкретних змін на структуру державної влади та правовий статус громадян. Застосування системного підходу дозволило розглянути взаємозв'язки між конституційними реформами, політичною стабільністю та демократичними інститутами. Крім того, використано метод контент-аналізу для вивчення впливу міжнародних акторів і організацій на процес реформування в Україні.

Конституційна реформа в Україні пройшла чотири ключових етапи, кожен з яких вніс вагомі зміни до правової системи країни. Перший етап (1991–2003 рр.) включав ухвалення Конституції України 1996 року, яка закріпила основи незалежної держави та правопорядок. Другий етап (2002–2011 рр.) характеризувався спробами парламентсько-президентської реформи, що змінили баланс влади між гілками влади. Третій етап (2012–2020 рр.) був позначений політичними кризами та відновленням парламентсько-президентської моделі після подій Революції Гідності. Четвертий етап (2021 р. – сучасність) спрямований на зміцнення децентралізації та вдосконалення правосуддя з огляду на виклики війни та необхідність реформ у сфері безпеки.

Конституційні реформи в Україні відіграли важливу роль у зміцненні демократії, проте їх вплив був неоднозначним. Багато етапів реформ супроводжувалися політичною нестабільністю та конфліктами інтересів між гілками влади, що ускладнювало процес демократизації. Незважаючи на це, найсучасніші реформи, зокрема у сфері децентралізації та правосуддя,

демонструють позитивні результати та є вагомим кроком на шляху до зміцнення демократичних інститутів. У статті підкреслено необхідність послідовного підходу до конституційних реформ, щоб забезпечити стійкий розвиток демократії та верховенства права в Україні.

Ключові слова: державне управління, правова реформа, демократичні інститути, конституційний процес, політична стабільність.

Constitutional Reform and its Impact on Democracy in Ukraine

Oleksandr Tsybal

Postgraduate, Department of Law, Private Higher Educational Institution
“European University”, Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0006-5968-9588>

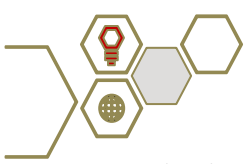
Hanna Safonova

Senior Lecturer, Department of State and Legal Disciplines and Life Safety,
Faculty 2, Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute of Donetsk State
University of Internal Affairs, Kryvyi Rih, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0008-1319-5392>

Tetiana Datsiuk

Associate Professor, Department of State and Legal Disciplines and Life
Safety, Faculty 2, Kryvyi Rih Educational and Scientific Institute of Donetsk State
University of Internal Affairs, Kryvyi Rih, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-1708-076X>

Abstract. Constitutional reform remains a central issue for Ukraine, especially in the context of the current challenges posed by the war and the need to reform state institutions. Strengthening democratic processes, ensuring the rule of law and balancing the branches of power are critical to ensuring political stability and effective governance of the country. In the context of Ukraine's European integration, improving

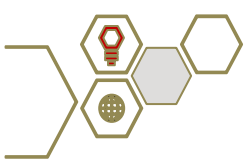
the legal system and consolidating democratic values are key elements of adaptation to European standards and countering external threats.

The purpose of the study is to provide a comprehensive analysis of constitutional reform in Ukraine from the moment of independence to the present day.

The research is based on the comparative analysis method to study different stages of constitutional reforms, as well as the legal analysis method to assess the impact of specific changes on the structure of state power and the legal status of citizens. The application of a systematic approach allowed the author to examine the interrelationships between constitutional reforms, political stability and democratic institutions. In addition, the content analysis method was used to study the influence of international actors and organisations on the reform process in Ukraine.

The constitutional reform in Ukraine has passed through four key stages, each of which has made significant changes to the country's legal system. The first stage (1991-2003) included the adoption of the 1996 Constitution of Ukraine, which established the foundations of an independent state and the rule of law. The second stage (2002-2011) was characterised by attempts at parliamentary-presidential reform, which changed the balance of power between the branches of government. The third stage (2012-2020) was marked by political crises and the restoration of the parliamentary-presidential model after the events of the Revolution of Dignity. The fourth stage (2021-present) is aimed at strengthening decentralisation and improving the judiciary in light of the challenges of war and the need for security sector reforms.

Constitutional reforms in Ukraine have played an important role in strengthening democracy, but their impact has been mixed. Many stages of the reforms were accompanied by political instability and conflicts of interest between the branches of power, which complicated the democratisation process. Nevertheless, the most recent reforms, in particular in the areas of decentralisation and justice, have shown positive results and are a significant step towards strengthening democratic institutions. The article emphasises the need for a consistent approach to constitutional reforms to ensure the sustainable development of democracy and the rule of law in Ukraine.

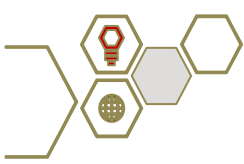
Keywords: public administration, legal reform, democratic institutions, constitutional process, political stability.

Постановка проблеми. Конституційна реформа є ключовим інструментом для модернізації політичної системи, що забезпечує адаптацію державного управління до сучасних демократичних вимог. В Україні конституційна реформа набула особливого значення в контексті політичної трансформації, яка почалася після здобуття незалежності та отримала новий імпульс у результаті Революції Гідності 2014 року. Однак процес реформування Основного закону країни є складним та неоднозначним, адже він передбачає розв'язання низки питань, пов'язаних із балансом влади, правами людини, децентралізацією, судовою реформою та ефективністю функціонування демократичних інституцій.

Вплив конституційної реформи на демократію в Україні полягає у формуванні правових механізмів, що можуть як зміцнити демократичні засади державного управління, так і сприяти виникненню ризиків узурпації влади або послаблення демократичних інституцій. Зокрема, політична нестабільність, конфлікт інтересів різних політичних сил, а також зовнішній вплив на реформаторські процеси суттєво ускладнюють досягнення консенсусу щодо остаточного вигляду конституційних змін.

У цьому контексті актуальним є питання: чи сприяють проведені або заплановані конституційні реформи в Україні зміцненню демократії, чи, навпаки, існують ризики послаблення демократичних інституцій? Аналіз цих проблем потребує глибокого вивчення правових механізмів, політичного контексту та громадської думки щодо конституційної реформи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конституційної реформи в Україні, її вплив на демократичні процеси та державний устрій стали об'єктом численних наукових досліджень. У сучасній літературі переважають кілька підходів до аналізу конституційних змін, які дозволяють глибше дослідити як досягнення, так і проблеми цього процесу.

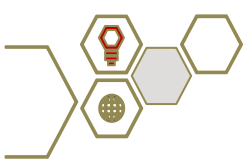
По-перше, багато науковців досліджують історичні передумови конституційних змін. Такі дослідники, як Н. Агафонова [1], О. Бандурка [2] та О. Недашківська [3], відзначають, що Конституція 1996 року стала ключовим етапом у формуванні незалежної української держави, та підкреслюють, що процес ухвалення Конституції був непростим через внутрішню боротьбу за владу між президентом і парламентом, а також політичні та соціальні виклики, які формували державний механізм.

По-друге, в науковій літературі представлено аналіз конституційних змін після Революції Гідності 2014 року. Зокрема, А. Стрижак [4] та G. Logvynskyi [5] стверджують, що реформа 2014 року мала вирішальне значення для демократизації та децентралізації України, адже сприяла зміцненню місцевого самоврядування, реформуванню судової системи та підвищенню рівня підзвітності влади перед суспільством.

Третій напрям досліджень стосується впливу міжнародних акторів на процес конституційної реформи. На думку G. Logvynskyi [6] та І. Берназюка [7], Європейський Союз, Рада Європи та Венеціанська комісія відіграли важливу роль у наданні експертної підтримки та рекомендацій щодо реформування політичної та судової систем України. Ці міжнародні організації сприяли імплементації змін, відповідних європейським стандартам.

Окремо варто відзначити роботи, присвячені аналізу ризиків конституційних змін. Наприклад, Д. Белов [8] та С. Сулейманова [9] досліджують загрози узурпації влади під час конституційних реформ, звертаючи увагу на події 2010 року, коли відбулися значні зміни в балансі повноважень між президентом і парламентом, та акцентуючи увагу на ризиках політичної нестабільності, що супроводжували ці зміни.

Підхід до вивчення прав і свобод громадян також широко представлено в наукових дослідженнях. А. Тимчишин [10] та С. Сулейманова [11] зазначають, що конституційні зміни, особливо у сфері правосуддя, сприяли підвищенню рівня захисту прав громадян і незалежності судової системи.

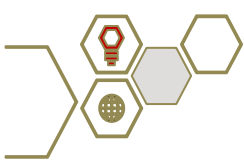

Таким чином, на основі аналізу літератури можна зробити висновок, що основними напрямками досліджень конституційної реформи є: вивчення історичного контексту, оцінювання ролі міжнародних організацій та аналіз ризиків узурпації влади. Водночас надалі потрібен детальніший аналіз взаємодії внутрішніх та зовнішніх факторів, які впливають на ефективність імплементації реформ, а також дослідження їх впливу на захист прав громадян і стабільність політичної системи.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених конституційній реформі в Україні, існують важливі аспекти, які залишаються ще не досить вивченими або викликають дискусії серед науковців і практиків. Відповідно до проведеного огляду літератури, можна виокремити кілька не розглянутих частин загальної проблеми.

1. Ризики концентрації влади та узурпації. Незважаючи на те, що питання узурпації влади та концентрації повноважень активно обговорюються в наукових колах, зокрема у зв'язку з конституційними змінами під час політичних криз 2004 і 2010 років, глибокий аналіз ефективних механізмів запобігання узурпації влади все ще залишається недостатнім. Сучасні дослідження часто зосереджені на діагностиці проблем, проте бракує вичерпного аналізу дієвих інституційних механізмів та правових інструментів, які можуть мінімізувати ризики узурпації в умовах політичної нестабільності. Це питання вимагає додаткового вивчення, особливо в контексті інституційної слабкості та політичної волатильності в Україні.

2. Вплив конституційних змін на політичну стабільність. У багатьох роботах наголошено на важливості реформ для посилення демократичних інститутів, однак їх вплив на політичну стабільність країни потребує подальшого дослідження. Незважаючи на спроби запровадити більш стійку систему стримувань і противаг, залишається питання: чи зможуть ці реформи запобігти майбутнім політичним кризам, зокрема в контексті можливих зовнішніх впливів та внутрішньої боротьби за владу?

Таким чином, потенційний внесок запропонованого дослідження полягає в тому, щоб детальніше дослідити ці аспекти, акцентуючи увагу на розробленні рекомендацій для покращення ефективності механізмів стримування узурпації влади та забезпечення політичної стабільності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – аналіз конституційних змін, зокрема вивчення ризиків узурпації влади та політичної нестабільності в умовах реформ.

Завдання дослідження:

- проаналізувати вплив конституційної реформи на розвиток демократії в Україні, виявити основні виклики та можливості, що виникають унаслідок змін у конституційному законодавстві;

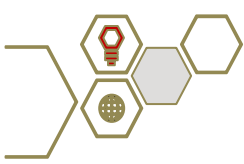
- вивчити ризики та проблеми, які можуть виникати в процесі конституційних змін, як-от загроза узурпації влади або послаблення демократичних інститутів;

- проаналізувати вплив міжнародних акторів та інституцій на процес конституційної реформи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конституційний процес в Україні після здобуття незалежності характеризується кількома етапами розвитку, що відображають прагнення до встановлення демократичної системи та правової держави. Розглянемо їх більш детально.

Перший етап (1991–2003 рр.). З моменту проголошення незалежності України в 1991 році одним із головних завдань держави стало створення власної Конституції, яка би відповідала новим умовам суверенітету та забезпечила демократичний розвиток країни. Процес підготовки основного закону був тривалим і супроводжувався численними дискусіями, зокрема щодо балансу повноважень між виконавчою, законодавчою та судовою гілками влади, а також гарантій прав і свобод громадян.

Одним із ключових досягнень Конституції 1996 року стало визначення України як суверенної, демократичної, соціальної та правової держави, що закріпило принцип народного суверенітету, тобто, що єдиним джерелом влади в

державі є народ. Це забезпечило основу для демократичного ладу та закріпило невід'ємні права і свободи громадян, які не можуть бути обмежені без відповідного правового процесу.

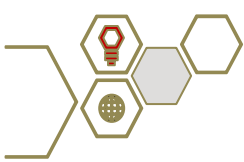
Конституція встановила чіткий поділ влади між законодавчою, виконавчою і судовою гілками, закріпивши принцип стримувань і противаг. Одним із головних її внесків стало обмеження повноважень президента, парламенту та уряду, що сприяло запобіганню концентрації влади в одних руках. Крім того, Конституція закріпила незалежність судової влади, що мало вирішальне значення для забезпечення верховенства права та захисту прав людини.

Важливим досягненням також стало впровадження інституту місцевого самоврядування, який забезпечив певний рівень децентралізації влади. Це надало можливість регіональним громадам самостійно розв'язувати питання місцевого значення, що сприяло демократизації державного управління та покращенню взаємодії між центральною владою і регіонами.

У сфері захисту прав і свобод громадян Конституція 1996 року встановила широкий спектр прав людини, включаючи право на свободу слова, віросповідання, зібрань та пересування. Конституція також гарантувала соціальні права, як-от право на працю, освіту, соціальний захист і медичне забезпечення. Ці положення забезпечили міцну правову основу для розвитку правової держави та захисту інтересів кожного громадянина України [2, с. 7–8].

Другий етап (2002–2011 рр.). У 2004 році Україна зіткнулася із серйозною політичною кризою, спричиненою фальсифікацією результатів президентських виборів. Ці події призвели до масових протестів, відомих як Помаранчева революція, котрі виявили глибокі розбіжності в суспільстві та політичній еліті. На тлі політичної нестабільності виникла нагальна потреба в реформуванні конституційної системи з метою зменшення конфліктів між гілками влади [4].

Конституційна реформа 2004 року, прийнята після Помаранчевої революції, суттєво змінила баланс влади, перетворивши Україну на парламентсько-президентську республіку. Основним завданням реформи було

послаблення президентських повноважень та зміцнення ролі парламенту. Однак, попри позитивні наміри, реформа мала серйозні ризики, які негативно вплинули на політичну систему (табл. 1).

Таблиця 1

Негативні наслідки конституційної реформи 2004 року для політичної системи
України

Напрями впливу	Характеристика
Концентрація влади в парламенті	У результаті реформи 2004 року парламент отримав розширені повноваження, що призвело до відсутності чіткої відповідальності. Це сприяло політичним кризам, оскільки різні фракції не могли дійти згоди, що часто призводило до безвладдя
Недостатня ефективність уряду	Внаслідок зміни структури влади уряд став менш ефективним у прийнятті рішень. Конфлікти між коаліціями в парламенті призводили до затримок у реалізації важливих реформ та соціальних програм, що у свою чергу знижувало довіру громадян до державних інститутів
Політична нестабільність	Невизначеність у розподілі повноважень призвела до постійних конфліктів між президентом і парламентом, що загострювало політичну ситуацію. Наприклад, у 2006 році в Україні знову відбулися дострокові парламентські вибори через розпуск коаліції, що підтверджує наявність системних проблем

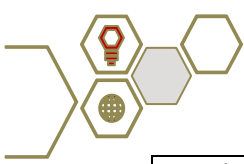
Джерело: складено авторами на основі [8]

У 2010 році ситуація погіршилася, коли Конституційний Суд ухвалив рішення, яке скасувало зміни до Конституції, повернувши більшість повноважень президентові. Це рішення стало результатом політичної маніпуляції та призвело до низки негативних наслідків (табл. 2).

Таблиця 2

Негативні наслідки рішення Конституційного Суду для політичної системи
України

Напрями впливу	Характеристика
Відновлення президентської концентрації влади	Повернення до президентської системи посилило контроль глави держави над усіма гілками влади. Це зменшило рівень демократії і призвело до узурпації влади, що стало особливо очевидним під час політичних криз
Зниження довіри до державних інститутів	Громадяни почали втрачати довіру до демократичних інститутів, оскільки рішення Конституційного Суду сприймалося як політична маніпуляція, а не об'єктивна правова оцінка. Це призвело до збільшення протестних настроїв і соціальної напруги

Політична ізоляція України	Зосередження влади в руках президента негативно вплинуло на міжнародні відносини України, оскільки західні країни почали спостерігати за погіршенням демократії і прав людини в Україні
----------------------------	---

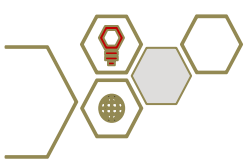
Джерело: складено авторами на основі [4]

Таким чином, ризики конституційних реформ 2004 і 2010 років мали довгострокові наслідки для політичної системи України, сприяючи нестабільності, зменшенню демократичних стандартів та підвищенню рівня недовіри громадян до держави.

Третій етап (2012–2020). Розпочинаючи з 2012 року, у відповідь на щораз більший політичний тиск із боку Європейського Союзу та міжнародних організацій в Україні було започатковано підготовку до нової хвилі конституційних змін. Основною метою цих реформ, як зазначають дослідники, було забезпечення демократизації державного управління, посилення незалежності судової влади та зміцнення гарантій прав і свобод громадян [8].

Політична криза 2013–2014 років, що завершилася Революцією Гідності, стала точкою відліку для нової хвилі конституційних реформ в Україні. Події цього періоду не лише зумовили зміни в державному управлінні, але й створили нагальну потребу в оновленні конституційного ладу для зміцнення демократичних інститутів, боротьби з корупцією та впровадження більш ефективних механізмів захисту прав громадян. Реформа Конституції після Революції Гідності стала важливим кроком на шляху до демократизації країни, але водночас поставила нові виклики перед політичною системою.

Після Революції Гідності 2014 року Україна розпочала новий етап реформування конституційного ладу, спрямованого на демократизацію та зміцнення правової системи. Одним із ключових кроків стало повернення до парламентсько-президентської форми правління, яке було закріплене в Конституції. Це рішення було прийнято Верховною Радою з метою зменшення ризиків концентрації влади і забезпечення демократичності в прийнятті політичних рішень. Важливим аспектом цієї реформи стало надання парламенту більшої автономії у формуванні уряду, зокрема право самостійно формувати коаліцію, яка висуває кандидатуру прем'єр-міністра. Це підвищило роль

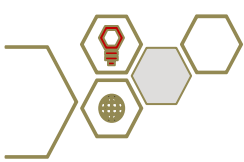
парламенту в управлінні та зменшило залежність виконавчої влади від президента [12, с. 51].

Крім того, реформи децентралізації, які почалися в 2014 році, сприяли підвищенню фінансової автономії місцевих громад та органів самоврядування. Завдяки цим реформам громади отримали більше адміністративних повноважень, що дало змогу краще використовувати ресурси на місцях та підвищити прозорість і підзвітність влади. Це у свою чергу зміцнило демократичні процеси на місцевому рівні.

Ключовим елементом реформ після 2014 року стала судова реформа, спрямована на підвищення незалежності судової влади та оновлення суддівського корпусу. Зміни до Конституції 2016 року передбачали нові механізми призначення суддів і оцінювання їх діяльності, що забезпечувало більшу прозорість у судочинстві. Створення нових антикорупційних інститутів, як-от Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) і Вищий антикорупційний суд (ВАС), також стало важливим кроком у боротьбі з корупцією, хоча їх успіх і ефективність досі залишаються предметом дискусій [13, с. 70–71].

Таким чином, реформи після Революції Гідності мали на меті не лише зміни в державному управлінні та демократичних процесах, а й вплинули на розподіл влади між основними інститутами держави. Обмеження повноважень президента, підвищення ролі парламенту та запровадження механізмів колективної відповідальності уряду перед парламентом стали важливими кроками до стабілізації політичної системи та забезпечення більш ефективного функціонування механізмів стримувань і противаг в Україні [14, с. 201].

Четвертий етап (2021 р. – сучасність). Після 2021 року в Україні продовжилися реформи судової системи, спрямовані на підвищення незалежності суддів, покращення якості судочинства та боротьбу з корупцією. Однією із ключових ініціатив стало створення нової системи оцінювання суддів, що включала процедури перевірки їхньої доброчесності та професійної підготовки. Зокрема, впровадження нового порядку відбору суддів до Вищого

антикорупційного суду стало важливим кроком у зміцненні довіри до судової системи [15].

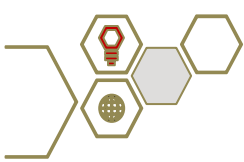
З метою подолання корупції та підвищення рівня довіри до державних інститутів в Україні продовжилася реалізація антикорупційних реформ. У 2020 році було ухвалено низку законів, що зміцнили функціонування Національного антикорупційного бюро (НАБУ) та Вищого антикорупційного суду (ВАС). Впровадження нових механізмів контролю за діяльністю державних службовців та політиків дозволило зробити значні кроки вперед у боротьбі з корупційними схемами.

Паралельно з реформами в судовій системі Україна активно інтегрувалася в європейські структури. Відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, держава розпочала адаптацію свого законодавства до європейських стандартів у різних сферах, включаючи правосуддя, боротьбу з корупцією та захист прав людини. Ці кроки стали основою для впровадження нових стандартів у діяльності державних інститутів, зокрема судової системи.

Однак важливо не лише оцінити вплив реформи на розподіл влади, але й розглянути її наслідки для розвитку демократичних прав і свобод громадян, адже однією з головних цілей конституційних змін було створення правової бази для посилення демократії та розширення громадянських свобод. Впроваджені реформи створили передумови для більш широкого впливу громадян на політичні процеси, посилення захисту їхніх прав та забезпечення більш активної їх участі в управлінні державою.

Одним із важливих результатів реформи стало збільшення можливостей для громадянського суспільства впливати на процеси прийняття рішень. Реформа сприяла розвитку різних форм громадського контролю, зокрема через створення нових інституцій для участі громадян у моніторингу діяльності влади.

Конституційна реформа також мала на меті збільшення прозорості в роботі державних інституцій та підвищення відповідальності посадових осіб перед суспільством. Прийняті заходи включали створення механізмів, що зобов'язують органи державної влади звітувати перед громадянами,

забезпечуючи їм доступ до інформації про діяльність уряду, президента та парламенту.

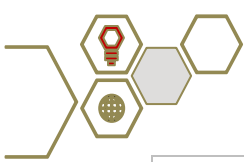
Однією з важливих сфер впливу конституційної реформи стало посилення свободи слова та незалежності медіа. Реформа включала заходи, спрямовані на захист журналістів та запобігання політичному тиску на засоби масової інформації. Це дозволило ЗМІ відігравати важливішу роль у контролі над владою та сприяти забезпеченню прозорості та відкритості в державному управлінні.

У таблиці 3 узагальнено наслідки конституційної реформи для розвитку демократичних прав і свобод громадян.

Таблиця 3

Оцінка впливу конституційної реформи на розширення демократичних прав і свобод

Зміни та досягнення	Вплив на демократичні права і свободи	Приклади з української практики
<i>Збільшення участі громадськості в прийнятті рішень</i>		
Запровадження механізмів громадської участі в управлінні, зокрема через електронні петиції та громадські ради при органах влади	Посилення впливу громадян на політичні процеси та рішення влади	Ухвалення Закону Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» від 02.07.2015 р. № 577-VIII щодо електронного звернення та електронної петиції, який дозволяє громадянам ініціювати розгляд питань органами влади
<i>Зміцнення інституту місцевого самоврядування</i>		
Надання більших повноважень органам місцевого самоврядування в контексті децентралізації	Розширення прав місцевих громад, підвищення рівня участі громадян у місцевій владі	Децентралізація, запроваджена у 2015 р., дозволила місцевим громадам самостійно розв'язувати питання економічного розвитку
<i>Свобода слова та ЗМІ</i>		
Забезпечення незалежності ЗМІ, захист журналістів від політичного тиску	Підвищення рівня свободи слова, зменшення цензури та політичного впливу на медіа	Закон України «Про реформування державних і комунальних друкованих медіа» від 24.12.2015 р. № 917-VIII, що послабив державний контроль над медіа та створив передумови для незалежної журналістики
<i>Прозорість діяльності влади</i>		
Запровадження обов'язку звітування	Підвищення підзвітності влади,	Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939-VI

посадових осіб перед суспільством, доступ до публічної інформації	доступ до інформації для громадян	(посилений реформами 2014 р.), що забезпечує громадянам доступ до офіційних даних
---	-----------------------------------	---

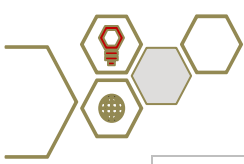
Джерело: складено автором на основі [16; 17; 18]

Особливу роль у підтримці реформ відіграли міжнародні організації – Європейський Союз (ЄС), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), а також Рада Європи. Узагальнену інформацію щодо їх участі у просуванні демократичних стандартів в Україні наведено в таблиці 4.

Таблиця 4

Роль міжнародних організацій (ЄС, ОБСЄ, Рада Європи) у підтримці конституційних реформ в Україні

Ключові напрями підтримки	Вплив на конституційну реформу та демократичний розвиток	Приклади підтримки в українській практиці
<i>Європейський Союз (ЄС)</i>		
1. Інституційні реформи (Угода про асоціацію)	1. Посилення європейських стандартів у правовій системі України	Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 рік), реформи судової системи, підтримка НАБУ та САП
2. Реформа верховенства права	2. Запровадження антикорупційних органів, поліпшення прозорості судової системи	Запровадження конкурсних процедур для обрання суддів та створення Антикорупційного суду
<i>ОБСЄ</i>		
1. Моніторинг виборів	1. Забезпечення демократичних стандартів виборчих процесів в Україні	Моніторинг президентських та парламентських виборів після 2014 року, висновки ОБСЄ щодо їх відповідності міжнародним стандартам
2. Підтримка прав людини і свобод	2. Контроль виконання міжнародних зобов'язань щодо прав людини, підвищення правової відповідальності державних органів	Звіт ОБСЄ про дотримання прав людини під час збройного конфлікту на сході України
<i>Рада Європи</i>		
1. Оцінювання законодавчих ініціатив (Венеціанська комісія)	1. Надання експертних рекомендацій щодо відповідності законопроектів європейським стандартам демократії та прав людини	Оцінювання конституційних змін Венеціанською комісією, включаючи реформи судової системи та децентралізацію
2. Реформа правосуддя	2. Підтримка незалежності судової гілки влади, реформа процедур призначення суддів	Рекомендації Ради Європи щодо створення Вищого антикорупційного суду та

		реформування судової системи в Україні
--	--	--

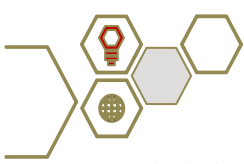
Джерело: складено автором на основі [7]

Отже, участь міжнародних організацій була надзвичайно важливою для успішного впровадження конституційної реформи в Україні. Їхня підтримка допомогла посилити демократію, захистити права людини та забезпечити верховенство права, що у свою чергу стало головним фактором у формуванні сучасної української державності.

Висновки. На основі проведеного аналізу конституційний процес в Україні після 1991 року можна розділити на кілька ключових етапів. Перший етап – ухвалення Конституції України в 1996 році, що закріпило основні принципи державного ладу. Подальші реформи, включаючи конституційні зміни 2004 року, направлені на обмеження повноважень президента та зміцнення парламентської системи, а також контрреформи 2010 року, що повернули розширені повноваження президенту, мали значний вплив на політичну стабільність та демократичний розвиток держави. Конституційна реформа після Революції Гідності (2014) була спрямована на децентралізацію та реформування судової системи, що сприяло підвищенню демократичної легітимності державної влади.

Вивчення ризиків та проблем, пов'язаних із конституційними змінами, дозволило виявити загрози, як-от можливість узурпації влади, послаблення незалежності судової гілки та зменшення впливу демократичних інститутів. Особливо це було помітно під час контрреформ 2010 року, коли розширення повноважень президента поставило під загрозу баланс між гілками влади. На думку переважної більшості науковців, конституційні зміни завжди несуть ризики політичної нестабільності, проте забезпечення чітких правових механізмів контролю та прозорості може мінімізувати ці загрози.

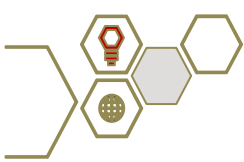
Міжнародні організації, а саме Європейський Союз, ОБСЄ та Рада Європи, відіграли важливу роль у підтримці конституційних змін в Україні. ЄС активно сприяв проведенню децентралізаційної реформи та зміцненню антикорупційних

ініціатив, що підвищило довіру до державних інституцій. ОБСЄ брала участь у моніторингу виборів та контролю за дотриманням прав людини, сприяючи прозорості політичних процесів. Венеціанська комісія Ради Європи надавала експертні оцінки ключовим законодавчим ініціативам, забезпечуючи їх відповідність європейським демократичним стандартам. Отже, міжнародна підтримка була важливим чинником у забезпеченні стійкості реформ та їх впливу на розвиток демократії в Україні.

Список використаних джерел

1. Агафонова Н. В. Конституція як об'єкт реформування. *Університетські наукові записки*. 2016. № 3. С. 351-366. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2016_3_36 (дата звернення: 12.08.2024).
2. Бандурка О.М. Напрями конституційної реформи в Україні. *Наше право*. 2016. № 2. С. 5-10. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e3aab2f4-9731-440a-8ff7-f334e273fe64/content> (дата звернення: 12.08.2024).
3. Недашківська О.А., Недашківська Т.Є. Експеримент як засіб дослідження когніції судового експерта щодо експертної ініціативи. *Криміналістичний вісник*. 2022. № 1 (37). С. 79-89. DOI: <https://doi.org/10.37025/1992-4437/2022-37-1-79> (дата звернення: 12.08.2024).
4. Стрижак А. Конституційна реформа в Україні: передумови, мета та способи реалізації. *Віче*. 2014. №23. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/4466/> (дата звернення: 12.08.2024).
5. Logvinski G.V. Limited criminal jurisdiction in international practice. 2019. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a23865fd-a331-4379-bffa-c4cdd642d81c/content> (дата звернення: 12.08.2024).
6. Logvynskyi G.V. Principles and guarantees for the security of advocates: international experience. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)*: у 2 т.: матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 236-238. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/d4acf05c-d38c-4140-9f5c-824d59714544/content> (дата звернення: 12.08.2024).

7. Берназюк І. Форми та межі участі міжнародних організацій у правотворчому процесі в Україні. *Право і суспільство*. 2021. № 2. С. 246–253. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2021.2.34> (дата звернення: 12.08.2024).

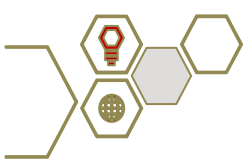
8. Белов Д.М. Конституційна реформа в Україні як наслідок формування нової парадигми конституціоналізму: окремі аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2020. Вип. 4. С. 35–42. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/46470> (дата звернення: 12.08.2024).

9. Сулейманова С.Р. Генеза інституту медіації. *Правове життя сучасної України* : у 3 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 трав. 2020 р.) / відп. ред. М. Р. Аракелян. Одеса: Гельветика, 2020. Т. 2. С. 343-345. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/629145b7-daf3-407b-bb21-7fc725f8127f/content> (дата звернення: 12.08.2024).

10. Тимчишин А.М. Історичні передумови та еволюція принципу незмінюваності суддів. *Аналітично-порівняльне правознавство*, 2024. № 2. С. 805-809. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.133> (дата звернення: 12.08.2024).

11. Сулейманова С.Р. Поняття переговорів як способу альтернативного вирішення спорів. *Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні*: Матер. Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції ім. Ю. С. Червоного (Одеса, 18 грудня 2020 р.)/ за заг. ред. д.ю.н., професора Н. Ю. Голубєвої. Одеса: Фенікс, 2020. С. 56-58. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e8582f8-e16f-4195-8369-d57658185b17/content> (дата звернення: 12.08.2024).

12. Чукаєва В.О. Конституційна реформа та рівень нормативно-правового забезпечення змін системи публічного управління в Україні. *Актуальні проблеми*

вітчизняної юриспруденції. 2024. № 1. С. 48-53. URL: http://apnl.dnu.in.ua/1_2024/11.pdf (дата звернення: 12.08.2024).

13. Круглашов А., Бурега В. Здобутки і труднощі в реалізації децентралізації влади в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9 № 2. С. 68-76. DOI: 10.15421/152120 (дата звернення: 12.08.2024).

14. Летнянчин Л. І. Конституційна судова реформа: проблеми та перспективи. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 3 (86). С. 194-203. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-194-203.pdf (дата звернення: 12.08.2024).

15. Application of the method of computer forensic simulation of crimes in the course of an armed conflict / А. Tymchyshyn et al. *Cuestiones Políticas*. 2022. Vol. 40, no. 75. P. 334–351. URL: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4075.22> (date of access: 17.08.2024).

16. Про реформування державних і комунальних друкованих медіа: Закон України від 24.12.2015 № 917-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/917-19#Text> (дата звернення: 12.08.2024).

17. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 № 2939-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text> (дата звернення: 12.08.2024).

18. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» від 02.07.2015 № 577-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19#Text> (дата звернення: 12.08.2024).